

۱۳۷۴۰۰

به نام خدا

دقتر مشاعرہ

(الفبایی، موضوعی)

به کوشش:

محمد سید ملاحاجی آقایی

با مقدمه:

دکتر علی اکبر کمالی نادر

قزوین - پاییز ۱۳۹۴

انتشارات نگار کمال

- سرشناسه : ملا حاجی آقایی، محمد حسن، ۱۳۴۴ -
- عنوان و نام پدید آور : دفتر مشاعره (الفبایی، موضوعی) / به کوشش محمد حسن ملا حاجی آقایی؛ با مقدمه علی اکبر کمالی نهاد؛ با همکاری اتحادیه انجمن های علمی - آموزشی معلمان زبان و ادبیات فارسی کشور.
- مشخصات نشر : اراک: نگار کمال، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری : ۲۸۴ ص.
- شابک : ۱۲۰۰۰۰ ریال ۱-۲-۹۶۰۴۰-۶۰۰-۹۷۸
- وضعیت فهرست نویسی : فیا
- یادداشت : واژه نامه.
- موضوع : شعر فارسی - قرن ۱۴ - مجموعه ها
- شناسه افزوده : کمالی نهاد، علی اکبر، ۱۳۵۴ - مقدمه نویسنده
- شناسه افزوده : اتحادیه انجمن های علمی - آموزشی معلمان
- رده بندی کنگره : PIR۴۱۸۵/م۷۰۳۹۱
- رده بندی دیویی : ۸۰۱/۶۱
- شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۱۱۸۶۶

و قمرشاعره / الفبایی - موضوعی

به کوشش: محمد حسن ملا حاجی آقایی

با مقدمه: دکتر علی اکبر کمالی نهاد

ناشر: نگار کمال * نوبت چاپ: او - ۱۳۹۴

حروف چینی و صفحه آرایی: فرزانه کربایی بدر

طرح جلد: انسیه بخارایی * شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۱-۲-۹۶۰۴۰-۶۰۰-۹۷۸ ISBN :

انتشارات نگار کمال: اراک، خیابان قائم مقام، میدان مقاومت، کوی هدایت، هدایت ۷،

تلفن همراه: ۰۹۱۸۸۶۳۰۱۷۶

مرکز پخش: اراک، خیابان قائم مقام، خیابان عمار یاسر، پژوهشگاه معلم، دفتر اتحادیه

انجمن های علمی - آموزشی معلمان زبان و ادبیات فارسی کشور

ارتباط با گردآورنده: Email: mh.mollahajiaghace@gmail.com

همراه: ۰۹۱۲۶۸۱۵۷۶۴

این اثر با همکاری اتحادیه انجمن های علمی - آموزشی معلمان زبان و ادبیات فارسی کشور به چاپ رسیده است.

مقدمه

ز شعر دلکش حافظ کسی بود آگاه / که لطف طبع و سخن گفتن دری داند

رباز عارسی با پشتوانه‌ی بیش از ده قرن ادب منظوم و منثور مکتوب، در میان زبان‌ها و گویش‌های موجود جهان نقش و اهمیت کم‌نظیری دارد؛ با نفوذ دین مبین اسلام در سرزمین ایران، این کشور توانست در جنبه‌های مختلف فرهنگی، فکری، هنری و ادبی به پیش‌گامان بشر باشد. ایران به عنوان قطبی فرهنگی در جهان مطرح است و به جرأت می‌توان به طور اطلاق، شعر و ادب فارسی دانست؛ در واقع بهترین شیوه‌ی صدور این معنویت ابزار شعر بوده است.

شعر در سنت و پیشینه‌ی ما، سازه‌ای قوی بوده و رواج آن نقش پررنگی در پرکردن نیازهای فرهنگی جامعه ایفا کرده است؛ به طریقی که کمتر فرد ایرانی را می‌توان سراغ گرفت که شعری را حفظ نباشد یا در زندگی و ارتباطات روزانه استفاده نکند. واقعیت این است که ذائقه و طبع شاعرانه و علاقه به شعر و ادبیات در ذات ایرانیان وجود دارد. به طوری که همه جای دنیا، جدای از همهی زبان‌های ما، ایرانیان را با شعر می‌شناسند. شعر فارغ از حکمت‌هایی که در آن نهفته است، کارکردهای روانشناختی نیز دارد و باعث ایجاد آرامش می‌شود و از طرفی بسیاری از پند و اندرزها، درس‌های زندگی و گاه اندیشه‌های بلند، به واسطه‌ی یک بیت شعر به انسان منتقل می‌شود و بر افراد تأثیر می‌گذارد.

در گذشته شعر در جامعه‌ی ما در میان ادیبان، ادب دوسالار و توده‌ی مردم به شیوه‌های مختلفی مانند شاهنامه‌خوانی، شعرخوانی در قهوه‌خانه‌ها، برده‌خوانی و نقالی نفوذ کرده بود. در قرن‌های چهار و پنج هجری شاعران و اهل سخن با شعر و سخن منظوم به شیوه‌هایی مثل هجو یک موضوع یا یک شخص، یکدیگر را پاسخ می‌گفتند و به استقبال شعر شاعری می‌رفتند و یا اخوانیه می‌سرودند. بنابراین دریافت یک شعر و پاسخ دادن به آن از هزار سال پیش تقریباً وجود داشته است. شاید بتوان گفت نخستین فنی که در بین اهل ادب و شاعران رواج داشته، فن مشاعره بوده است؛

اما مشاعره به شکل امروزی آن شاید از حدود ۱۵۰ یا ۲۰۰ سال پیش رواج پیدا کرده است.

ادبیات، خصوصاً شعر، بخشی جدایی‌ناپذیر از فرهنگ ایرانی است و ما به واسطه‌ی این میراث است که می‌توانیم از افکار، اندیشه‌ها و یافته‌های ذهن بزرگان ادب فارسی

بهره ببریم و بیشتر با فضای فکری و فرهنگی دوره‌های مختلف تاریخی این مرز و بوم آشنا شویم. انسان شاعر و ادب دوست مانند یک رسانه با گیرنده‌های حساس می‌تواند منعکس کننده و آینه‌ی تمام‌نمای بخشی از درونیات یک جامعه و دغدغه‌های آنان باشد. خیال‌انگیزی و تلطیف عواطف انسانی، آشنایی با واژگان تازه و بدیع و فرهنگ کهن فارسی از جمله مزیت‌های استفاده از ادبیات و شعر است. ادبیات و شعر همچنین جلوه‌گر مسائل دینی و عرفانی ماست؛ ما گاهی نمود فلسفه و مسائل دینی را می‌توانیم در شعر و سبک‌های ادبی ببینیم. شاعران ما در طول تاریخ شاید هزاران بیت بر اساس مفاهیم قرآنی، حکمی، علمی و... سروده‌اند که منابع و ذخایر ارزشمندی هستند که انسان‌های متخصص و علاقه‌مند می‌توانند از آنها بهره‌مند شوند.

یکی از ارزش‌های این بهره‌مندی مشاعره است که می‌تواند به ترویج اخلاق مورد نظر اهل این محققان و پژوهشگران عرصه‌ی ادبیات کمک شایانی کند؛ از این رو در ادوار مختلف فارسی، این فن در مجامع فرهنگی، علمی و ادبی مورد عنایت کارگزاران اهل فرهنگ بوده است.

این عادت ما ایرانی‌هاست که در گفتگوها و محاوره از شعر و ضرب‌المثل‌های مختلف استفاده کنیم؛ ویرای ادب به یک امتیاز به حساب می‌آید و نشان از پیشینه‌ای اصیل و فاخر دارد. ما ایرانی‌ها باید به این گوهر ناب خود بنازیم. مشاعره سبب می‌شود شعر و مفاهیم و مضامین عالمانه‌اش را آگهی شود و شکل بیرونی هم پیدا کند و به دلیل ماهیت و ظرفیتی که داشته و دارد و نتایجی که در این کار و سنت فرهنگی موجود است، می‌تواند در درون خانواده‌ها الگوسازی را به وجود آورد و تأثیر مثبتی در احیای سنت‌های فرهنگی از این دست و همچنین بالا بردن سطح مطالعه و آگاهی در جامعه داشته باشد. بسیاری از روان‌شناسان هم به پدیده‌ای به نام سرودن شعر معتقدند؛ به طوری که برخی از بیماری‌های زمانه‌ی ما مانند افسردگی، اضطراب، نگرانی و... را واقعاً گاهی می‌توان در خلوت و با زمزمه‌ی یک شعر برطرف نمود.

مشاعره نوعی تفریح سالم است و در جوامع امروز که خشونت افراطی پدید آمده، سرودن یا خواندن شعر می‌تواند به عنوان یکی از راه‌های مبارزه با خشونت استفاده گردد؛ زیرا شعر پر از مضامین اخلاقی و دینی است و کسانی که با آن آشنا می‌شوند، کم‌کم مفاهیم موجود در آن، در ذهنشان جای می‌گیرد و به صفات خوب انسانی در آنها تبدیل می‌شود. شعر به دنبال درمان خشونت و از بین بردن سیاهی‌هاست. در جامعه‌ای که به شدت گرفتار روزمرگی و دغدغه‌های مادی است و خیلی از ارزش‌های خوب و دیرینه‌ی انسانی در حال فراموشی هستند و اخلاق، گم‌شده‌ی بزرگ آن است، این ادبیات و شعر است که می‌تواند یک بار دیگر در ذهن‌های ما شور و نور آگاهی بتاباند و بدمد.

یکی دیگر از قابلیت‌های مشاعره تقویت ذهن است. فن مشاعره با توجه به جاذبه‌هایی که دارد، موجب انگیزش مخاطبان می‌شود تا بر دامنه‌ی محفوظات شعری خویش بیفزایند. اغلب کسانی که اشعار حفظ شده‌ی بیشتری داشته باشند، در نگاشتن و سرودن موفق‌تر هستند. همچنین ترغیب دانش‌آموزان به حفظ شعر به وسیله معلمان،

می‌تواند موجب افزایش قدرت سخنوری آنان گردد؛ به عبارتی مشاعره در تقویت برخی مهارت‌ها مثل خواندن، درک و فهم و قدرت بیان نقش و اهمیت قابل توجهی دارد.

با اشاره به این نکته که مشاعره در تقویت حافظه‌ی شعری شاعران نقش بسزایی دارد، می‌توان آن را در ارتباط با شاعری نیز دانست؛ چنانکه کسی مثل نظامی عروضی در کتاب چهارمقاله حفظ هزاران بیت از دیوان‌های شعر پیشینیان و انس با آنها را از ملزومات شاعری می‌داند. حفظ شعر از شاعران برجسته و قدیمی به شاعران کمک می‌کند تا با ادبیات کلاسیک آشنا شوند و با بهره‌گیری از تجربه‌ی شعری شاعران گذشته و مطالعه‌ی متون و اشعار کلاسیک و تسلط بر اوزان عروضی، ذهن خود را موزون، نموده و دایره‌ی واژگانی خود را گسترش دهند و در نتیجه آثار خوب بسرایند و نیز می‌توان بستری برای کشف استعداد افرادی باشد که ذوق سرودن دارند.

از سوی دیگر مشاعره مسبب زنده نگه‌داشتن ادبیات می‌شود؛ چرا که این امر به نوعی ایجاد انگیزش فرهنگی و هنری محسوب می‌شود؛ که می‌توان آن را هنر فی‌البداهه هر نامی نامید.

اما باید متذکر شد که هدف مشاعره فقط حفظ شعر نیست؛ بلکه هدف این است که مفاهیم ارزشمندی که در ساختار و کالبد این شعرها وجود دارند، مورد توجه قرار گرفته و به افراد شناسایی شود. این امر سبب تلطیف جامعه می‌شود؛ چرا که هیچ شادی بالاتر از فراگرفتن دانایی نیست. وقتی شعری می‌خوانیم و به مفهوم و معنایی تازه دست می‌یابیم، در واقع نگاه ما به جهان تغییر می‌کند و از دریچه‌ای تازه به حیات می‌نگریم. به عبارت دیگر کسی که می‌خواهد با آفرینش و خلقت خداوند آشنا شود، هنگامی که مثنوی مولوی یا غزل حافظ بخواند، به جهانی لایتناهی وصل می‌شود و کسی که شاهنامه‌ی فردوسی می‌خواند، به شجاعت و بهلولانی می‌رسد و کسی که شعر عاشورایی می‌خواند، نمی‌تواند درس رادمردی و حق‌طلبی نیاموزد؛ اینها وقتی با حالت شور و سوز خاصشان و در جولانگاه و عرصه‌ی مشاعر عرب خوانده می‌شوند، ارزش و تأثیری دوچندان می‌یابند و از آنجا که شعر ما با فرهنگ، عارفانه، دین، فلسفه و از همه مهم‌تر توحید و خداشناسی آمیخته است، با فطرت انسان سازگار داشته و در تمام زمان جاری و ساری است و هر بیت آن را که می‌خوانیم، عطش حکمت و رایحه‌ی معرفت از آن برمی‌خیزد و مشاعره راهی برای زنده نگه‌داشتن همین ارزش‌ها و مفاهیم عمیق انسانی و الهی است.

اثر پیش رو حاصل تلاش علمی و عرق‌ریزان ذوق و احساس دوست دانشمندم جناب آقای ملا حاجی آقای است که با تتبع و جستجو در گلستان‌ها و بوستان‌های خوشبوی ادب فارسی، ریاحین شاداب‌تر و گل‌های خوش‌رنگ‌تر را دسته کرده و دامنی فراهم نموده است برای دوستان تا از تماشای آن خاطری تازه کنند و با استشمام آن روان خویش را جلا دهند.

علاقه‌مندان و عاشقان شعر و ادب گران‌سنگ فارسی مجموعه‌ای پیش رو دارند که با نظم و قاعده‌ای خاص و با شیوه و روشی هدفمند آنها را برای شرکت در مسابقه

مشاعره آشنا و آبدیده می‌نماید و ابیات و اشعار زیبا و پرمفهوم انتخاب شده در مجموعه، زحمت گزینش بهترین‌ها و نغزترین‌ها را کم می‌نماید. ضمن اینکه نکات و بایسته‌های مورد نیاز برای شرکت در مسابقه‌های مشاعره را به کوتاهی و روشنی باز نموده است.

دکتر علی اکبر کمالی نهاد

دبیر انجمن‌های انجمن‌های علمی - آموزشی معلمان زبان و ادبیات فارسی کشور

اراک - پاییز ۱۳۹۴